

(Rien n' empêcherait d' allégoriser tous les faits historiques).

Istina u evanđelju Iv. imade simbola ili riječi alegoričkih. Tako Gospodin zove sebe: dobrim pastirom, čokotom, vratima, on je život, svijetlo, uskrsnuće, kruh života. Pod tim simbolima kriju se uzvišene istine. — No iz toga nipošto ne slijedi, da su i čudesa, koja dolaze u evanđelju samo simboli vjerskih istina. Ivan pisao je doista duhovno evanđelje (Klement Alex: *εὐαγγέλιον πνευματικόν*), no to znači, da je izabrao istinite, povjesničke, realne događaje, da utvrdi Isusovo božanstvo, čovječanstvo i mesijanstvo. Prema tomu nisu čudesa Ivanova evanđelja plod Ivanove fantazije, ni invencije. Ivan promatrajući od početka javne djelatnosti slavu Jedinorogjenoga od Oca zabilježio nam je vjerno i istinito neka njegova preslavna djela.

Nema sumnje da je Ivan zabilježio neka čudesa i za tu svrhu, da upozori na neke preznamenite istine, koje iz njih slijede, n. pr. čudo, kako je Gospodin iscijelio slijepca od poroda.

Ta sâm Gospodin upozoruje na veliku didaktičnu svrhu toga čuda (9, 39.—41.). — No smijemo li toga radi, što su te činjenice veoma poučne, zabaciti realnost njihovu?

Kod perikope „de muliere adultera“ (7, 53—8, 11.) sudi, da kraj sve razlike stila i jezika ima dovoljno značajka, te je priznamo Ivanovom ili barem evanđeoskom.

Pošto je mnogi rukopisi uvrštaju pod konac evanđelja ili u evanđelje Lukino, možda nije na zgodnom mjestu uvrštena.

Preporučam ovu lijepu knjigu bogoslovima.

Dr. Franjo Zagoda.

Dr. Belser: Abriss des Lebens Jesu von der Taufe bis zum Tod. Freiburg i B. 1916.

Kakih 15 godina vojuje Belser za jednogodišnju teoriju. Dok je pristajao uz trogodišnju, bilo mu je Ivanova evanđelje (das pneumatische Evangelium) zatvorena knjiga, te nije mogao shvatiti jasno karaktera ni snošaja evanđelja prema sinopticima,

ni prema starozavjetnom zakonu. — Otkad je prihvatio jednogodišnju teoriju, situacija se sasvim promijenila. Još je trebalo prevaliti mučni put: „es galt zu zeigen, wie die Darstellung des Johannes in jene der drei ersten Evangelisten eingreift“.

I to je pitanje, sudi Belser, riješio uz pomoć drugih učenjaka, osobito temeljitoga istraživaoca Claddera.

Belser hoće da dokaže, kako Ivan suglasno sa sinopticima predočuje jednogodišnje javno djelovanje Isusovo.

Teško će se mnogi exegeta složiti s Belserom, pošto konstantno niječ u 6, 4. „*τὸ πάσχα*“, smatrajući tu riječ interpoliranom. — No čitanje utvrđeno je svim najstarijim rukopisima i prijevodima, pa zato „*τὸ πάσχα*“ glasoviti kritičari kao Nestle i Soden uvrstiše u tekst bez ikakve ograde.

Ako je pak to čitanje utvrđeno, to imademo bez obzira na 5, 1. zamjenjene tri pashe u Ivana.

Nadalje u Luk. ev. 6, 1. imademo označeno uskrsno doba, jer učenici Gospodinovi prolazeći kroz usjeve trgahu zrelo klasje. No onaj Uskrs nije identičan s Uskrsom u Ivana 6, 4., pošto Luka od 6, 1—9, 11. pripovijeda mnogo dogođaja, koji se vremenito izmijenjuju, i koji su, pogotovo smaknuće Ivana Krstitelja, za Uskrsa ju Iv. 6, 4. već prošla činjenica. Prema tomu imademo između Iv. 2, 13. i Iv. 6, 4. novi Uskrs; ergo četiri Uskrsa za javnoga djelovanja Gospodinova.¹

Dakle trogodišnja teorija počiva, ako i nije tradicijom utvrđena, na čvršćoj podlozi, nego li misli Belser.

Megjutim ako i ne će Belser svojom raspravom mnogoga predobiti za jednogodišnju teoriju, to će mu svaki objektivni čitalac sv. Pisma priznati, da je znamenit bibličista i izvrstan poznavalac Ivanova evanđelja, i da je svojim brojnim raspravama u Tübinger Quartalschriftu i napose ovom raspravom unio mnogo svijetla u snošaj između Ivana i sinoptika, te lijepo prikazao, kako Ivan popunjuje Marka.

Šteta, što Belser priznavajući kronološke poteškoće: „Die chronologische Fixierung der Ereignisse unmittelbar nach der Bergpredigt berei-

¹ Nisius: Zur Kontroverse über die Dauer d. öffentl. Wirksamkeit Jesu. (Innsbr. Quartalschrift 1913.).

tet ausserordentliche Schwierigkeiten“ gotovo apodiktički odreguje vrijeme pojedinim činjenicama.

Uspješno obara mišljenje Camusovo, da Gospodin o prazniku u 6. 4. nije pošao u Jeruzalem, već da je svetkovao pashu u pustinji s narodom. To je nemoguće i pomisliti, pošto Ivan postojano ističe Gospodina kao pokorna zakonu, koji polazi na sve velike svetkovine, pače i na manje „Posvetilo“ u Jeruzalem.

Kakogod su farizeji mrzili Gospodina, ipak ne usudiše se optužiti ga, da je „*παράβατης νόμου*“, što bi sigurno učinili, da je Gospodin zanemario koji praznik.

Preporučam svima, koje zanimaju biblijska kronološka pitanja.

Dr. Franjo Zagoda.

Dr. Székely: Bibliotheca Apocrypha. Volumen Primum. Friburgi Brisgoviae Herder 1913.

Zasluzni profesor N. Z. u Budimpešti, koji se proslavio znamenitom Hermeneutikom, izdao je kao plod mnogodišnjeg rada prvu svesku knjiga apokrifnih.

Dobro opaža u predgovoru, kako nam apokrifne knjige kao stara židovska i kršćanska djela, koja su postala dijelom prije Krista, a dijelom u prvim vijekovima kršćanske ere, razjašnjaju vjeru, nazore i mišljenje kako Židova tako i kršćana onog doba. Nadalje nekoji apokrifi izlažu filozofske, kozmološke, povjesne itd. nazore starog vijeka.

Zato se može njima uspješno poslužiti filozof, bogoslov i povjesničar.

Premda je većina apokrifa tiskana, ipak su ta izdanja nepotpuna osobito S. Z. Zato je pisac odlučio izdati knjigu, u kojoj je pribrao sve vrijedne apokriffe.

U prvoj svesci bavi se apokrifima starozavjetnim.

Tu svesku podijelio je u: 1. opći uvod apokrifa S. i N. Z. i 2. posebni uvod u sibilinske i ostale apokrifne knjige S. Z.

Vrlo korektno definira pojam apokrifne knjige: *scripta incertorum auctorum, titulo vel argumento Sacris Sripturis cognata, iisque similem auctoritatem olim apud aliquos nacta,*

sed ab Ecclesia in canonem non admissa.

Ističući korist apokrifa odlučno ustaje protiv racionalista, koji uporavljajući Darwinovu teoriju i na svete knjige, tvrde, da su apokrifa „izumrle vrste“ svetih knjiga.

Veoma je poučan traktat, gdje izlaže nauku apokrifnih knjiga. Tu je zastupana teologija, angeologija, demonologija, antropologija, kozmologija, geografija, kronologija. — Zanimljivi su eshatološki nazori osobito o antikristu. Spominje razne forme te ideje u Židova i kršćana. Tumačeći tu ideju obzire se na Danijela i Apoštola (II. Thess, 2, 3—10; II. Cor. 6, 15.). Svestrano je razvijena ideja Mesijanska. Rišu Mesiju kao slavnog vojskovođu, suca, osloboditelja i usrećitelja naroda Božjeg itd., no ne opisuju ga kao spasitelja i dijelitelja milosti. U parabolama Henohovim je Mesija biće svrhunaravsko, nebeski čovjek, Božanska hipostaza.

Rabini razlikovaše dva Mesije: 1. jednoga sina Josipova (M. ben Joseph) i drugoga sina Davidova (M. ben David); prvi ima biti ubijen od antikrista; a drugi bit će slavni pobjeditelj; i prema tumačenju većine besmrtn.

Kaošto o Mesiji tako i o naravi njegova kraljevstva vladaju u starim apokrifima različita mnijenja; a) blaženo zemaljsko kraljevstvo, b) blaženstvo nadsvjetsko, c) blaženstvo složeno (beatitudo composita) t. j. kraljevstvo zemaljsko združeno s nagradom ili kaznom prekogrobnom.

U posebnom dijelu raspravlja a) o proročkim ap. knjigama: Henohovoj, Assumptio Mosis, Apokalipsi Baruhovoj, četvrtoj knjizi Ezdrinjoj.

b) o povjesnim ap. knjigama: Jubileja, Poslanicama Salamonovim, o trećoj knjizi Makabejskoj.

c) O moralnim ap. knjigama: Testamentu dvanaest patriarka, Psalmina Salamonovim, Molitvi Manasia; četvrtoj knjizi Makabejskoj.

Napokon raspravlja o: Ascensio Isaiae i izgubljenim apokrifima.

Preporučam.

Dr. Franjo Zagoda.

Hennecke Dr. Edgar: Neutestamentliche Apokryphen, in Verbindung mit Fachgenos-